

Tremmel Lőrinc: Jásd-Szentkút

Római Katolikus Plébánia, Jásd, 1987/88

Jásd-Szentkút története

Hazánk legrégebb ma is virágzó szent helye. Már a kora vaskortól áldozóhely a szomszédos földvár, ahol a kutak mellett áldozó őseink, a pogány magyarok is áldozatokkal esdették Istenük irgalmát. A keresztény Szentkút az 1845. évi kanonika vizitációs okmány szerint 600 évnél régebb. Az európai hírű tudós, Radó Polikárp Pásztor Lajos alapján, a Pozsony melletti Mária völgye, az óbudai Szűz Mária-templom mellett a jásdi Szűz Mária-kápolnát tartja a legrégebb és legjelentősebb középkori kegyhelynek, ahová őseink elzarándokoltak. Mivel a török korban majd minden elpusztult, nagyon kevés adat maradt fenn. A XIX. sz. végén azonban Vathy István hírlapíró feldolgozott egy helyi legendát a Szentkút keletkezéséről verses formában. Ennek rövid története: Péter remete (Jásdi Péter) vezekelt itt nagy bűnéért. A "hegyre" járt imádkozni, de a nagy szárazság kiszárítja a patakat ahonnan inni szokott. Egyik éjjel álmában Szűz Mária, karján a kis Jézussal megmondja hol ásson, ahol majd vízforrásra talál. Egész héten dolgozik, eredménytelenül, és szombaton, amikor kimerülve a kidobált földre ülve a rózsafüzért imádkozza, a rózsafüzér Mária-érme beleesik a kiásott gödörbe, ahol jó víz fakad föl, mely alatt fénylőn tündöklök az érmen Szűz Mária. Jásdi Péter jónak ízelve a vizet felfut Tésre, hívja az embereket, hogy olthatják már szomjukat, de a csodát is elmondja. A kúthoz jövők között egy sánta is van, akinek a víztől meggyógyul a lába. Azóta jár ide béna és néma, a sok-sok Mária-tisztelő messze földről és ezután alakul ki Jásd község, Jásdi Péter nevéből Jásdnak nevezve. A mai fülnek naivnak ható legenda roppant értékes adatokat őrzött meg, csak "le kell fordítani" mondanivalóját.

1. A "Jásdi" tulajdonnév mögött a jás-jaas-javas kifejezés húzódik meg: (Javas Péter). Ezt látszik erősíteni a helyismerettel rendelkező előtt, hogy a Javas Péter a hegyre ment minden nap imádkozni, a mai Szentkút melletti pogány áldozódombra.
2. A legendából kiérződik, hogy nem a "hegyen" mondott imádság, hanem Mária, karján a kis Jézussal segített.
3. A kút-víz Mária-Jézus jelzője.
4. A szentkút régebbi, mint Jásd község, mert a "remete" nem a közeli Jásdra futott egyenes úton, hanem fel a hegynek, Tésre. (Jásd 1164-ben alakult.) Tehát a kereszténységre való áttérés korában a Szűzanya felismerte, hogy a kút reá, a víz Jézusra emlékeztesse az embereket, s Jézus segít az Ő közbenjárására. A Szentkútnál a legújabb időkig nem kép vagy szobor, hanem a kút jelezte Mária, és a víz jelezte Jézus állott a tisztelet középpontjába. A nép a kútnál imádkozott, vizéből ivott, beteg tagját bedörzsölte vele.

A Szűz Anya a múlt században Lourdesban is Bernadett által forrást fakasztott, melynek

vizét hittel használva, sok beteg meggyógyult, és ma is a világ sok helyén, a Mária előtt kedves jelkép használata, tisztelete, segítséget hoz. A török kor előtti idő kápolnájáról létezésén kívül semmit sem említenek a csekély számú iratok. A török kor utáni helyi írások is csak egy ismeretlen eredetű fakápolnáról tesznek említést, mely 1800-ban már összedőlés előtt állt, ezért megjavították. Az ide zarándokolók lelki gondozását 1164-ben alapított Szent György bencés apátság szerzetesei látták el 1543-ig; a török elől valószínűleg ekkor menekültek el. Milyen számú zarándok jött, azt nem tudjuk, de György apát 1495-ben végrendeletében jelentős összeget hagy a csatkai pálos kolostor tetőzetének megjavítására, lehetséges, hogy a zarándokok adományával együtt ez is lehetővé tette, hogy a jádsi épületek fenntartásán túl máshol is segíteni tudtak.

A török kor és az azt követő évek nem kedveztek a jádsi fejlődésnek. A háborús állapotokat tetézte, hogy a földesúr protestáns lett, a bencések nem jöttek vissza, s Jásdot csak időnként keresi fel egy-egy ferences, majd 1729-ben a tíz falu számára alapított suri plébániáról kap lelkipásztori ellátást, mely természetszerűen igen kevés. 1780-tól van lelkipásztor Jásdon, aki eltávolíttatja a Szentkútnál élő remetét kuruzslás vádjával, pedig a nép, még a környékbeliek is, ragaszkodtak hozzá. Jádsi hagyomány szerint a remete Csatkára telepedett át, a suri plébánia egyik falujába, ahol a mai kegyhelyen talált forrásnál a hozzá ragaszkodókkal indítója lett az ottani Mária-tiszteletnek, melyet az ott történt imameghallgatások is igazoltak, és a későbbi remeték és lelkipásztorok összefogásával felvirágoztattak. A jádsi Szentkutat 1825-ben Klesovits Márton plébános átépítteti, a fakápolnát lebontva gróf Zichy István segítségével a mai kápolna megépül, melyet 1837. aug. 6-án szentelnek fel. 1934. szept. 12-én áldják meg a Faller Jenő bányamérnök által tervezett krétamészkö szószéket és a 3 m belső átmérőjű, 2,5 m mélységű betongyűrűvel és földfelszín felett 1 m terméskővel ciklopfaszerűen körülvett Szentkutat. A legjelentősebb építések Dr. Kögl Lénárd plébánossága alatt (1961-1980) történnek. A Szentkút vizét - biztosítván a zarándokok szükségletét is - Tés község ellátására igénybe veszik, de ennek fejébe az egyház tulajdonává telekkönyvezik a mai területet. Pénzügyi hozzájárulást és engedélyt kapott az egyházközség a mai bolgár mészkőből készült 6 m magas, modern stílusú Mária-szobor, az almádi mészkőből lévő szembemisező oltár, szószék, keresztút elkészíttetésére. A terepet rendezték, fával beültették, körülvették kerítéssel és sövényvel. A kápolna tetejének rézborítása 1985-ban készült. Jásdot évről évre ezrek és ezrek keresik fel, főleg szeptember 12-én Mária Neve és május 24-én Mária, keresztények segítése búcsúnapján. Évről évre újabb és újabb imameghallgatások jelzik, hogy a kegyelem helye, kegyhely Jásd, mert Jézus az aki a legtöbbet segíthet az emberen és Szűz Mária, az édesanyja közbenjárására nyerhetjük el leginkább irgalmát. Jásd megközelíthető Várpalota-Zirc-Móron keresztül busszal, az országos kék túra turistajelzése mellett van.

Jásd története

A leletek bizonyítják, hogy már az ősember, majd a kelták és a rómaiak is laktak e területen. Ujlaki Lőrinc herceg 1164-ben Szt. György tiszteletére Jásdon bencés apátságot alapít. Sokkal későbbi életdátuma (1476-1524) miatt tévesnek gondolták mind az alapítás idejét, mind az alapító személyét. A legelső ismert oklevéli adat ui. 1256-ban említi a jásdi apátot. Ma már azonban a művészettörténészek a megmaradt köleletekből 1176-1186-ra datálják a templom építését. Következtetéssel az alapító személyét is valószínűsíthetjük. Ujlaki Lőrinc a Csákok leszármazottja. Ismerünk egy Lőrinc nevű udvarispánt 1164-ből, aki tisztségét 1172-ben is viseli. A Csákok 1163 januárjában III. István király mellett fegyvert fogtak, márciusban vereséget szenvednek, de júniusban győznek és 1164-ben a görög császárral kötött béke biztosítani látszik befolyásukat. A harcok és a győzelem a Szt. György tiszteletére való kolostoralapítást indokolja. Lőrinc 1174-ben Ausztriába menekül, s 1182-ben változnak úgy a körülmények, hogy hazajöhet és ekkor épülhet a templom is, vagy inkább befejezést nyer. Abból, hogy a művészettörténészek szerint a székesfehérvári bazilika kőfaragói dolgoztak itt, és innen mentek a pécsi székesegyház építésére, szintén arra kell következtetni, hogy az építetű nagyon befolyásos, a királyi udvarral szoros összeköttetésben lévő személy lehetett. Ez szintén valószínűsíti Csák Lőrinc udvarispán alapítását.

A templom a török korban a kolostorral együtt elpusztult köveit később a falu házai, és a környék építkezéseinél felhasználták. Néhány kőve és szobra a tihanyi múzeumban látható. A helye valószínűleg vagy a mai templom, vagy az előtte álló kereszt területén volt. A templom körül középkori szokás szerint temető volt, 1960-ban dr. Rómer Flóris azt írja, hogy a kolostor falainak alapja látszik a paplakkal átellenben. 1779-ben a templomépítés ügyében kiszálló gyiróti plébános azt jelenti a püspöknek, hogy a jásdiak a falu közepén, ahol a régi templom állott, melynek romjai és alapjai még láthatóak, akarnak templomot építeni. A templomra a tihanyi múzeum kőtárában lévő maradványokon kívül még következtethetünk Lasius 1556-ban készült térképéről is, mely a helyiségeknél kis képpel jelzi a nevezetességeiket. Természetesen ezek az ábrák régebbiek felhasználásával készültek és nem pontosak, de mégis az egyetlen "kép" a kolostorról és templomról. A község újraéledése 1757-ben gróf Zichy István telepítésével indul, s 1764-ben fakápolna és 1792. december 22-én a jelenlegi templom hajója nagyságú templom elkészültének örvendtek. Az egykori bencés kolostor helyén annak megmaradt romjain épült e templom, mely 1862-ben a faluval együtt leégett. A mostani templom az előző falak felhasználásával 1865 - 66-ban épült a jelenlegi szentély és egy sekrestye hozzáadásával, és az eredeti falak magasításával. Ekkor került a templomba az a gyönyörű barokk Mária-szobor is, melyet a szószékkel szembeni oldalfalon látunk. A győri búcsúsok hozták; hársfából készült tölgyfa berakásokkal; korát 250 évre becsülik a szakemberek. A templom boltozatán lévő freskók a rózsafüzér titkait ábrázolják, az oldalfalakon a keresztút vászonra festett képe,

a főoltár, Mária Világ Királynője, a két oldalán lévő evangelista képek, a templom minden képe Károly Gyula keszthelyi festőművész munkája. aki négy évig dolgozott itt és a Szentkút kápolnájában. A szószék Sugár Gyula faszobrász mesterműve a lourdesi szobrokkal és Szt. Józsefével együtt. A Jézus Szíve szobra Tirolban készítették. A lourdesi barlang alsó részén a régi, Árpád-kori templom köveiből láthatunk. A török kor után a falu a templom feletti részen kezdett települni és lassan terjedt lefelé. A legújabb időkben majd kétszeres területtel és szép új házakkal virágzik a község. Lakossága majd ezer főt ér el, katolikus vallásúak. A templomban általában hétköznapi reggel 7-kor, vasárnap pedig reggel 8-kor és 10-kor van szentmise. Búcsú alkalomával természetesen több szentmise van gyónási lehetőséggel.

IRODALOM

Mészáros Gy.: Bakony, Balatonfelvidék

Dr. Rómer Flóris: A Bakony.

Faller Jenő: Jásd község története.

Pásztor Lajos: Magyarország vallásos élete a jagellók korában.

Radó: Az egyházi év.

Vathy István: Mária-esték, Bp 1897.

Veszprém megye helytörténeti lexikona

Rupp Jakab: Magyarország helyrajzi története.

Magyarország régészeti topográfiája

Tihanyi Múzeum: A római és középkori kőtár katalógusa, 1976.

Magyarország történeti kronológiája, 1983.